

INAUGURACIÓ DE LES JORNADES "ELS MAQUIS, UNA PERSPECTIVA DES DE LA MEMÒRIA HISTÒRICA"

Il·lustre Col·legi d'Advocats de Barcelona, 21 de novembre de 2008

Moltes gràcies, senyor Mena, per les seves paraules. I, si m'ho permeten, per cloure aquest acte inaugural afegiré algunes reflexions a les tan encertades que acabem de sentir. I, si m'ho permeten, també, voldria començar aquestes reflexions llegint una part del preàmbul de la Llei del Memorial Democràtic, que va ser aprovada pel Parlament de Catalunya el 31 d'octubre de 2007.

Aquest fragment que els vull llegir diu el següent: "Un element comú de la reivindicació de la memòria col·lectiva ha d'ésser primerament homenatjar els protagonistes de la llibertat davant la tirania, per llur abnegació i llur sacrifici, i difondre'n l'exemple a les generacions futures." I afegeix després: "Un dels dèficits de la transició a la democràcia fou la institucionalització de la desmemòria".

Aquests dos paràgrafs, però sobretot el segon, aquesta "institucionalització de la desmemòria", el que també s'ha encertat a denominar "amnèsia de la Transició", és el que, de fet, ens porta avui aquí.

La dictadura va manipular la imatge dels maquis; va torturar, va assassinar i va imposar silencis. Perquè no solament reprimia físicament les persones; intentava reprimir voluntats i assassinar uns valors, els valors del republicanisme, i fins i tot la identitat d'una nació, en el cas de Catalunya.

I davant d'això, la transició democràtica, que en alguns aspectes fou reeixida – fonamentalment preservant la pau, o un cert concepte de la pau–, en d'altres no solament no ho va ser, sinó que va ser dolorosament injusta.

I la mateixa democràcia durant molts anys ha continuat essent-ho, de dolorosament injusta. I encara ho és quan l'Estat fa una Ley de Memoria Histórica que en l'articulat gairebé no fa referència, per exemple, als guerrillers del maquis. I encara ho és quan es posen traves socials, polítiques, judicials, al fet d'anul·lar falsos judicis, al fet de recuperar la veritat, dient que és perillós que es reobrin les

ferides del passat, quan algunes d'aquestes ferides resulta que encara no s'han pogut tancar, quan encara hi ha milers de persones que no saben on es troben les restes del seu pare, de la seva mare, del seu avi, del seu germà o del seu marit. Perquè aquesta és també la memòria que va lligada als maquis.

A l'imaginari popular d'una part de la població, d'una part minvant de la població de Catalunya, sobreviuen els noms de Quico Sabaté, Ramon Vila, Facerias o Marcel·lí Massana. Són només uns pocs noms, però a ells va lligat el record de totes les persones que van ser torturades i assassinades per lluitar contra el franquisme acabada la guerra; també el dels qui van patir repressió pel simple fet de ser "familiars de" o de ser sospitosos d'haver ajudat amb menjar els guerrillers o d'haver-los ofert refugi en algun moment. El record de pobles, ciutats i comarques senceres, marcats durant anys per la repressió contra aquella persistent resistència antifranquista, va lligat als maquis.

Que potser algú pretén fer creure que els trenta-sis anys de dictadura van ser trenta-sis anys de pau absoluta? Quina gran mentida! En aquells anys milers de persones van arriscar la vida, i milers la van perdre, per defensar precisament la llibertat i la dignitat. Mereixen ocupar sempre un lloc en la memòria col·lectiva de la nostra nació, mereixen el nostre reconeixement. El mereixen ells, i nosaltres necessitem tenir-lo present per la nostra pròpia dignitat.

Ho deia el senyor Mena en començar el seu parlament. A França els resistents contra el nazisme són herois nacionals. A Catalunya, els maquis, que són els resistents contra el franquisme –i molts dels quals van lluitar en la resistència francesa, d'on ve el sobrenom–, només han escapat aïlladament de l'oblit perquè se'ls tracti com a bandolers o com a guerrillers romàntics entossudits a negar la realitat.

Però la realitat és que molts d'ells foren herois a França; la realitat és que d'altres salvaren moltes vides de persones a qui ajudaren a passar la frontera fugint del franquisme; la realitat és que lluitaren per la llibertat, lluitaren per aconseguir a Catalunya el que havien ajudat a aconseguir al país veí. I per això van sabotejar els qui havien ocupat el seu país i van arriscar-se a difondre textos i missatges de revolta i esperança.

No se'n van sortir, però l'últim que mereix la nostra democràcia, la nostra democràcia, és que els ignorem. Són part important de la nostra història, i cal aconseguir que siguin alguna cosa més que objecte d'estudi d'historiadors. Cal que la Catalunya del segle XXI els tingui ben presents en la seva memòria històrica.

La democràcia, fins ara, ha estat injusta amb ells, com ho ha estat amb el conjunt de la memòria històrica corresponent a aquell període, però alguna cosa canvia. Hi havia persones que havien mantingut viu el llegat, que havien recollit i conservat testimonis; hi havia historiadors que feien la feina que corresponia. Però faltava la implicació del país, que corresponia a les institucions. I els darrers anys, el país, amb les institucions ara sí al capdavant, ha començat, ha començat, a complir la seva part. No l'ha complert del tot, però hi ha començat.

Els darrers anys, com a president del Parlament, m'ha complagut personalment veure com augmentaven els compromisos per participar en actes d'homenatge o en jornades com la d'avui, per ajudar d'una o d'una altra manera, amb discreció o amb suport públic, en fets que comportaven avenços en la recuperació de la memòria històrica del país.

I sí, és cert que en alguns casos les passes endavant no han estat tan ràpides o tan llargues com hauríem volgut, però per fi anem endavant. I on no arribi l'Estat podem intentar que a Catalunya hi arribin instruments propis, com la institució del Memorial Democràtic, a la qual segur que exigirem molt. I ho hem de fer per ajudar precisament la ciutadania i la societat civil a seguir endavant, perquè, com amb tants altres reptes en aquest país, la responsabilitat ha d'ésser de les institucions, que han d'estar a l'alçada. Però, en tant que limitades en el seu poder, només aconseguirem anar endavant si la societat també empeny, si pressiona des de diferents àmbits i des de diferents perspectives, com ho fan vostès, com ho fan en aquest acte, un acte que ret homenatge als maquis, que es fa per ells, però no oblidem que també el fem per nosaltres; com he dit ja al llarg d'aquest discurs diverses vegades, per la nostra pròpia dignitat, per viure en una democràcia més justa, en un país que no obli. Perquè no hi ha democràcia sense justícia, no hi ha pau sense llibertat, no hi ha futur sense la veritat del passat.

Moltes gràcies.